

УДК 911.3: 796.5 (477)

Рутинський М.Й., Топорницька М.Я.

**ЕТНОФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ
Й ЕТНОГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ**

Виявлено та систематизовано теоретико-методологічні основи відносно нового виду туризму – етнофестивального, розкрито його потенційні можливості та територіальний аспект розвитку. Запропоновано конкретні рекомендації щодо перспективного розвитку етнофестивального туризму в Україні.

Ключові слова: етнічний туризм, етнографічний туризм, етнокультурний туризм, етнокультурний об'єкт, фестиваль, етнофестивальний туризм, класифікація фестивалів, географія етнофестивалів.

Выявлены и систематизированы теоретико-методологические основы нового альтернативного вида туризма – этнокультурного и этнофестивального, его потенциальные возможности и территориальный аспект развития.

Предложены конкретные рекомендации по перспективному развитию

етнокультурного и фестивального туризму в Україні.

Ключевые слова: этнический туризм, этнографический туризм, этнокультурный туризм, этнокультурный объект, фестиваль, этнофестивальный туризм, классификация фестивалей, география этнофестивалей.

The article deals with theoretical and methodological basis of a brand new alternative kind of tourism - Ethnic cultural and festival, its potential and territorial aspect of development. It offers specific recommendations for future development and promoting of festival tourism in Ukraine.

Key words: ethnic tourism, ethnographic tourism, the cultural tourism, the cultural object, the festival tourism, festivals classification, geography of festival tourism.

Постановка проблеми та аналіз основних публікацій. Бурхливі етнічні процеси початку ХХІ ст. переконливо свідчать, що етнокультурні взаємини й взаємозв'язки є досить важливими в життєдіяльності сучасних держав і народів, а етнокультурні проблеми не втратили своєї значущості та актуальності й сьогодні.

На сьогодні майже не можливо знайти жодної етнічної спільності, яка не відчула б на собі вплив культур інших народів. Людство, постаючи усе більш взаємозалежним, не втрачає свого етнічного різноманіття. Культурне самовираження народу завжди викликає пізнавальний інтерес. Природна допитливість туриста по відношенню до інших народів створює один із найбільш спонукальних туристичних мотивів. Знайомство з культурою і звичаями іншої країни збагачує духовний світ туриста. Давно виділився і став самостійним такий вид туризму як культурний або пізнавальний. Пізнавальний туризм охоплює всі аспекти мандрівок, безпосередньо через яку турист дізнається про життя, етнічну культуру (традиційно-побутову, професійну). Найбільший інтерес у туристів, на думку дослідників, викликають такі елементи культури народу, як мистецтво, наука, освіта, релігія, історія, агрокультура, національна кухня і т.п.

Рівень культурного розвитку доцільно використовувати для створення сучасного іміджу конкретного регіону, наприклад – Львівщини.

Таким чином, культура регіону здатна викликати у потенційних туристів сильний спонукальний мотив до мандрівки. Тому ми вважаємо, що збереження культурного надбання і його раціональне використання мають вирішальне значення для стійкого залучення туристичних потоків і збереження популярності конкретного туристичного напрямку.

Етнокультурна проблематика здавна перебуває в полі зору науковців – культурологів, туризмологів, етногеографів. Актуальність цієї теми невичерпна, що викликано активізацією процесу “етнічного ренесансу”, зокрема, української нації. Проблемаам формування і розвитку етнонаціональних спільнот України та ефективності використання культурно-пізнавального (етнокультурного) туризму регіонів України присвячено окремі дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених: О.І. Амоші, М.І. Долішнього, В.К. Євдокименка, В.С. Кравціва, В.Ф. Кифяка, С.М. Стойка, О.О. Любіцевої, Є.В. Панкової, В.І. Стафійчука, М.С.

Дністрянського, І.І. Ровенчака, М.М. Лаврук, Р.М. Лозинського, М.Й. Рутинського, Н.М. Паньків, Я. Дашкевича, Я. Ісаєвича, В. Грабовецького, Р. Сливки, С. Макарчука, Ю. Лаптева, О. Савінова, Т.Ю. Лужанської, А.Т. Каприва, В.Л. Фінагєєва, Н.А. Городецької, О.В. Лобової, Л.Е. Вострякова, О.М. Давидова, І.В. Шевчук, С.С. Махлинець, Л.І. Тебляшкіна, Т. Олексійчук та інших.

Наукове вивчення вищезазначеної тематики вимагає від туризмологів, які осмислюють етнокультурні явища і процеси, використання сукупності методів декількох наук та потребує підключення суміжних наукових напрямів: культурології, етнології, етнографії, антропології та інших.

Слід зауважити, що вивчення і розробка теоретико-методологічних основ етнофестивального туризму ще не стали предметом спеціального комплексного дослідження в українській туристичній науці. Поза увагою відомих науковців залишились такі проблемні питання як створення термінологічного апарату і підходів до класифікації етнофестивального туризму як унікального соціально-економічного явища.

Мета дослідження. Мета публікації – узагальнення та систематизація теоретико-методологічних основ етнофестивального туризму в Україні; теоретично обґрунтувати соціально-економічне явище “етнофестивальний туризм” і дати належну оцінку етнокультурного феномену України крізь призму фестивального туризму; запропонувати один із варіантів класифікації форм та видів фестивального туризму.

Завданням дослідження є розробка теоретико-методологічних основ етнофестивального туризму на підставі розробленої В.С. Пазенюком, Я.Б. Олійником, Я.В. Сиротенком гносеологічної моделі туризмології, що складається з трьох підсистем наукового пізнання: суб’єкта туризмології (турист), об’єкта туризмології (індустрія туризму) та предмету туризмології (турпродукт) [9].

Ефективною методологічною основою дослідження теоретико-методологічних основ етнофестивального туризму є використання системного підходу. Принципи системного підходу дають підстави визначити сутність дефініції “етнофестивальний туризм” як самостійну підсистему із вхідними та вихідними параметрами, яка входить до складу інших систем – “подієвий туризм” та “пізнавально-культурний туризм”.

Суб’єкт етнофестивального туризму – це турист (екскурсант, відпочивальник) з певними особистими культурними запитами й емоційно-рекреаційними потребами, доходами, соціальним статусом тощо.

Об’єктом етнофестивального туризму є культурно-історичний об’єкт чи подія, що містить інформацію про етнічні прояви традиційно-побутової культури. Етнофестивальний об’єкт необхідно розглядати як систему ознак, які характеризують культуру етноса в поєднанні його оригінальних і специфічних конкретних форм. Етнокультурні події переходять в ранг етнофестивальних, коли на них з’являється туристичний

попит. Будучи продуктом праці попередніх поколінь, етнокультурні об'єкти і події виступають як ресурс для виробництва туристичних послуг подієвого пізнавального характеру [7, 13].

Україна має величезний природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал, здатний забезпечити потужний розвиток етнофестивального туризму. Українська нація є достатньо консолідованою, а її традиційна культура має становити значний сегмент національного туристичного продукту на ринку міжнародного і внутрішнього фестивального туризму [8, 9].

Виклад основного матеріалу. Класифікація туризму дає змогу ефективно:

- визначати попит і формувати ринок окремих видів туризму;
- вирішувати проблеми оптимальної територіальної організації того чи іншого виду туризму;
- планувати розвиток туристичної інфраструктури;
- розробляти та реалізовувати спеціалізований туристичний продукт.

Класифікація в туризмі, на думку більшості туризмологів, передбачає визначення його окремих видів залежно від основного критерію – показника. Види туризму класифікують за такими показниками: за метою подорожі; за терміном поїздки; залежно від засобу пересування та виду транспорту; за сезонністю; за рівнем організованості; відповідно до демографічного показника та соціального складу учасників подорожі; за спрямовуваністю туристичних потоків; за принципом оплати; за спеціалізованою організацією [1, 3-5, 7, 8, 13-16].

Критерій поділу туристичних подорожей згідно з основною метою має вирішальне значення, оскільки мета подорожі найбільше впливає на формування туру, вибір маршруту подорожі, а отже, якість організації туристичного обслуговування [8, 15, 16].

Традиційно дослідниками виділяються такі види туризму: культурологічний (знайомство з природними та історико-культурними атракціями, етносами й етнічними традиціями, визначними пам'ятками цивілізації, релігіями і культами); анімаційно-розважальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; екотуризм; діловий; спеціалізований (включає низку підвидів, таких як освітній, *фестивальний*, сентиментальний, гастрономічний, шоп-туризм, відвідування спортивних змагань тощо) [8, 15].

Турист під час подорожі може ставити перед собою декілька цілей, але одна з них буде основною й домінуючою, саме за нею і визначається вид туризму. Дуже складно чітко і остаточно поділити всі туристичні подорожі на окремі види, тому в світі немає єдиної (уніфікованої) класифікації.

До одного із новітніх видів туризму вчені відносять “етнографічний” або “етнокультурний”. Всі, хто залучений до етнокультурного туризму, на нашу думку, повинні брати до уваги соціально-культурні традиції та звичаї

всіх народів, включаючи національні меншини. Туристичну діяльність необхідно здійснювати у гармонії із специфічними етноособливостями регіонів, які приймають мандрівників, дотримуючись місцевих звичаїв і традицій.

У працях вітчизняних і зарубіжних вчених окреслено понятійно-термінологічний апарат етнокультурного туризму [4, 6, 7, 10-12, 19, 20-23, 25]. Виділяються такі дефініції: етнографічний туризм, етнокультурний туризм, етнічний туризм, етнографічно-краєзнавчий туризм, ностальгічний туризм, сентиментальний туризм, гастрономічний туризм, фольклорний туризм, фестивальний туризм, етнофестивальний туризм, прикордонний туризм, винний туризм, інвент-туризм і т. і.

Туризм етнографічний – це вид пізнавального туризму, основною метою якого є відвідування етнографічних об'єктів, що є історичною спадщиною народу, який проживав на даній території [16, с. 232].

На нашу думку, дефініція “етнокультурний туризм” є більш вагомою за змістом та світоглядним значенням, ніж етнографічний туризм, оскільки відображає мотиваційно-пізнавальний інтерес туристів до духовно-матеріальних елементів культури конкретного народу (етносу).

Заслуговує на увагу запропоноване В.С. Кравцівим поняття “культурно-етнографічна рекреація”, яке розширює й урізноманітнює форми рекреаційного обслуговування та спирається на використання історико-культурного й естетично-ландшафтного потенціалу території [5, с. 64].

Однією з активних форм безпосереднього залучення іноземних туристів в країну або вітчизняних туристів у регіони є організація фестивальних дійств, фольклорних свят тощо.

Фестиваль (франц. festival, від лат. festivus – святковий) – масове святкування, показ чи огляд досягнень музичного, театрального, естрадного, циркового або кіномистецтва. Для туризму й плекання національної культури особливе значення мають етнофестивалі.

Етнофестивалі – це фестивалі, що презентують фольклорне багатство, побут та звичаї, культурні цінності, духовну й матеріальну спадщину народу або етнічної групи. Поділяємо їх на три типи:

а) *етнічні (фольклорні) фестивалі* – відбуваються у формі демонстрування культурного надбання народу. Наприклад: Міжнародний гуцульський фестиваль, Міжнародні бойківські фестини, „Бойківська ватра”, “Лемківська ватра”, „Коломийка”, “На Синевир трембіти кличуть”, “Гуцульська бриндзя”, “Поліське літо з фольклором”;

б) *традиційні фестивалі та свята* – відбуваються традиційно і є автентичними звичаями певного народу, наприклад, Сорочинський ярмарок, “Проводи тваринників на полонини”, „Обжинки”, святкування Купала чи обрядодійства Різдв'яного циклу;

в) *етнокультурні фестивалі* – поєднують презентації автентичної й сучасної культури етнічної спільноти або декількох спільнот (наприклад,

“Країна мрій” у м. Києві чи фестиваль національних культур „Букова віть” у м. Чернівцях).

Етнофестивалі створюють атмосферу для емоційних контактів між людьми, реалізації потреб у міжособистісному спілкуванні, самоідентифікації, трансляції етноспадщини від старшого покоління до молоді. Будучи формою відпочинку, етнофестивалі вирішують питання етнокультурного й світоглядно-естетичного виховання, оскільки у форматі розваги молодь прилучається до музичної й етнічної культури.

Етнофестивальний туризм – це широка гама подієвих етнокультурно-пізнавальних турів, які організуються для співучасті у велелюдних народних зібраннях етнографічно-мистецького характеру, занурення в автентичне етнодуховне середовище корінного населення тієї чи іншої території, трансляції традиційної етнокультури від покоління до покоління, участі у масових музично-анімаційних діях чи фан-супроводу виступів улюблених музичних гуртів, відвідин національних свят і традиційних карнавалів, участі в традиційних ярмарках, спортивно-розважальних й фольклорно-туристичних діях.

На організацію етнофестивального туризму впливають наступні чинники: природні; культурно-історичні; етнодемографічні; соціально-економічні; екологічні і медико-біологічні; політичні; соціально-психологічні; матеріально-технологічні.

Кожен регіон України зацікавлений у залученні додаткових потоків туристів завдяки місцевим фестивалям, а фестивальні менеджери повинні ефективно і своєчасно планувати і реалізовувати спеціальні програми і заходи, які сприятимуть підвищенню інтересу до місцевої культури і стимулюватимуть промоцію культурно-етнографічного потенціалу території.

Матеріали здійсненого нами дослідження дають змогу згрупувати (класифікувати) етнофестивальні тури залежно від основного критерію. Етнофестивальний туризм ми рекомендуємо класифікувати за наступними критеріями:

- за цільовою функцією фестивалю;
- за періодичністю проведення;
- за сезонністю;
- за географією;
- за спеціалізованою організацією;
- за віком та соціальним складом учасників фестивалю;
- за статусом фестивалю;
- за формою організації.

За цільовою функцією нами визначено наступні види фестивалів: етнокультурологічні, етномистецько-музичні, молодіжні спортивно-оздоровчі, спеціалізовані (фольклорно-пісенні, окремих ремесел тощо).

За періодичністю проведення: нерегулярний, сезонно-періодичний, щорічний, такий, що проводиться раз на декілька років.

За сезонністю: зимовий, літній, міжсезонний.

За географією: стаціонарний, мандрівний (місце проведення постійно змінюється).

За спеціалізованою організацією (програмою):

- етнокультурні (етнографічні, національних культур, фольклорні, етномистецькі і т. і.);
- етномистецькі (естрадні, театральні, гумору та сатири і т. і.);
- гастрономічні (винні, кавові, пивні, медові, галушкові, бринзові, борщові тощо);
- історичної реконструкції (лицарські турніри, теренові ігри, анімаційні ігри – “жива історія”);
- етномузичні (фольк і -етномузики, автентичної музики, хорових колективів тощо);
- професійні свята (вівчарів, ковалів, лісорубів, виноградарів, пасічників, рибалок, кобзарів і лірників і т. і.).

За віком та соціальним складом учасників: дитячий, юнацький, молодіжний, середнього та старшого віку, сімейний, родинний, без вікового цензу (без обмежень), неформальний та інші.

За статусом етнофестивалю: міжнародний, національний (всеукраїнський), регіональний, місцевий (локальний).

За формами організації етнофестивалю: фестиваль-ярмарок (фестиваль народних ремесел і промислів); фестиваль-концерт; фольклорне свято (дійство); фольк-фестиваль; етнофестини; релігійно-обрядові фестини; фестиваль-змагання; фестиваль-розвага; фестиваль-майстер-клас народних мистецтв; фестиваль історичної реконструкції давньої культури; фестиваль-видовище; фестиваль-професійне свято; фестиваль автентичної (традиційної) культури; фестиваль комбінований (охоплює програми декількох окремих фестивалів або заходів); фестиваль-дегустація національної кухні або окремих страв, напоїв тощо; фестиваль-пленер; фестиваль-конкурс; фестиваль-карнавал (парад); фестиваль-національно-патріотичне дійство; фестиваль-народне гуляння, фестиваль-гра; фестиваль-презентація; екоетнофестиваль та інші.

За іншими додатковими ознаками (критеріями) можна виділити підвиди й різновиди форм фестивального туризму. Запропонована нами класифікація етнофестивального туризму є однією із спроб (підходів), яка не претендує на вичерпність та всеохопленість даного суспільного явища, можливі й інші підходи.

Карпатський регіон, АР Крим, Поділля, Полісся, Наддніпрянщина й Слобожанщина вражають туристів збереженістю архаїчних форм сільського побуту, вишуканою народною кухнею, особливим плеканням українських культурних традицій [12]. Однак, наймасовішого розвитку етнофестивальний рух набув саме в областях Карпатського регіону. “Родзинкою” етнофестивального туризму в Карпатському регіоні України виступає органічність співіснування людини й природного середовища,

незвична для мешканців міста автентика життєвого укладу, скромність побуту й архаїчна щира простота побутового спілкування й культури взаємин з гостями.

Львівські вчені М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько виділяють такі турпродукти зеленого та етнокультурного туризму в Карпатському регіоні:

- культурні тури майстернями народних умільців;
- етнокультурні тури з відвідуванням цікавих атракцій (етнографічних об'єктів);
- етнофестивальні тури, які активізують сільськогосподарські народні традиції та поєднуються з релігійними та самотніми святами [12].

У ХХІ ст. знайомство туристів з народною фольклорно-побутовою культурою етносів України здійснюється такими основними шляхами:

- відвідування етнографічних музеїв і музеїв під відкритим небом (скансенів), приватних музеїв;
- залучення гостей до участі в народних святах, етнофестивалях, театралізованих дійствах, народних гуляннях, демонстраціях народного мистецтва та ремесел, ярмарках і виставках тощо;
- ознайомлення туристів із етнографічними пам'ятками як екскурсійними об'єктами, що включені в систему туристично-екскурсійного обслуговування.

Географія етнофестивального туризму (територіальний аспект) пов'язана із збереженням етнокультурної мозаїки етносів України, яка територіально локалізується до окремих етнографічних регіонів, адміністративно-політичних одиниць [13].

Своєрідними поліетнічними рисами традиційної культури і побуту відзначається територія Карпат і Криму. Регіональні особливості культури і побуту, народні пісні і танці, святкові гуляння виступають важливим етнокультурним ресурсом.

До основних осередків традиційної культури України належать: Коломия, Косів, Рахів (гуцульські ремесла і народне мистецтво), Космач (писанкарство), Кролевець (художнє ткацтво), Боромля (лозоплетіння), Петриківка (художній розпис), Вашківці (музей майстра української народної творчості Т. Гараса), Дігтярі і Решетилівка (килимарство, вишиванка), Опішня (гончарство), Сорочинці (всеукраїнський ярмарок народних ремесел) та ін. В окремих регіонах етнотуристи можуть познайомитися з обрядами, звичаями, народною архітектурою і агротехнікою інших етносів України: кримських татар (АР Крим), болгар (Одещина), євреїв (Одещина, Київщина, Житомирщина), молдаван (Буковина, Одещина), румун (Закарпаття, Буковина), угорців, чехів, словаків (Закарпаття), поляків (Львівщина, Житомирщина), греків (Донеччина).

Найбільш відомими і масовими етнофестивалами в Карпатах є: Всесвітні бойківські фестини “З чистих джерел” (м. Турка), “Бойківська ватра” (м. Долина), “Бойківська Дрогобиччина” (с. Нагуєвичі), “Карпатія”

(м. Львів і м. Трускавець), “Великдень у Космачі” (с. Космач), “Я люблю Карпати” (сmt. Славське), “Дзвони Лемківщини” (м. Монастирок), “Підкамін” (с. Підкамін), “Львів – столиця ремесел” і “Дзвони Покрови” (м. Львів), “Карпатський вернісаж” (м. Івано-Франківськ), міжнародні Гуцульські фестивалі 1991-2012 рр. та інші.

Популярністю користуються *етнофестивалі національних культур*: фестиваль словацької народної пісні і танцю (с. Середнє, Закарпаття), фестиваль етнічної музики “Тайстра Чугайстра” (м. Львів), фестиваль румунського народного мистецтва (с. Біла Церква, Рахівський р-н), українсько-чеський фольклорний фестиваль “Колочавське відлуння Теробовлянської долини” (с. Колочава, Міжгірський р-н), фестиваль національних культур “Букова віть” (м. Чернівці), фестиваль культур народів світу “Етновир” (м. Львів), фестиваль культур національних меншин “Мелодії соляних озер” (с. Солотвино, Тячівський р-н) та інші.

Об’єктами етнотуристичного паломництва виділяються *фестивали-свята (дійства)*, присвячені традиційним релігійно-обрядовим подіям українського календаря: “Великдень у Космачі”; “Ой, радуйся земле”, “Велика коляда”, “Спалах Різдвяної зівзди”, “Фестиваль вертепів”, “Велика Гаївка”; “Святий Миколай дарує свято” та інші.

Підвищений інтерес у туристів викликають *гастрономічні фестивалі*: основною “родзинкою” яких є представлення національної кухні та дегустація окремих страв, напоїв. Серед них: “Борщ’ів” (м. Борщів, Тернопільщина), фестиваль дерунів (м. Коростень, Житомирщина), фестиваль кави (м. Львів), “Фестиваль меду” (у понад двох десятках селищ і містечок України), свято “Бойківського меду” (м. Долина), фестиваль чаю (м. Золочів), “Гуцульська бринза” (м. Рахів), “Верховинське сало” (с. Міжгір’я, Закарпаття), “Гуцульська ріпа” (с. Лазенщина, Закарпаття), “Свято пампуха” (м. Львів), “Берлибанський банош” (с. Костилівці, Рахівського р-ну), “Червене вино” (м. Мукачево), винний фестиваль (м. Берегово), фестиваль шоколаду (м. Львів) та інші.

Заслужують на увагу у прихильників історії рідного краю фестивалі історичної реконструкції, які відтворюють (за концепцією “жива історія”) окремі історичні події та періоди, органічно поєднують історичні реконструкції з етнокультурними заходами та спортивними змаганнями. Серед найвідоміших з них серед туристів згадаємо такі як:

- фестиваль української середньовічної культури “Ту стань!” (с. Урич, Сколівський р-н);
- фестиваль середньовічної культури “Львів стародавній” (м. Львів);
- низка фестивалів – історичних реконструкцій епохи Київської Русі “Парк Київська Русь” (Обухівський р-н, Київщина);
- фестиваль історичного фехтування і слов’яно-варязької культури “Коровель” (Чернігівщина);
- міжнародний лицарський турнір “Білгородська фортеця” (м. Білгород-Дністровський, Одещина);

- фестиваль військово-історичної реконструкції “Terra Heroika” (м. Кам’янець Подільський);
- міжнародний історико-мистецький фестиваль “Генуезький шолом” (м. Судак) та ін.

Користуються заслуженою увагою туристичного товариства такі атракції як *етнофестивалі сатири та гумору*:

- фольклорно-етнографічний фестиваль “Захарецький Гарчик” (с. Підзахаричі, Путильський р-н, Чернівеччина);
- фестиваль гумору та сатири “Бербиницьи фіглів” (с. Ясіня, Рахівський р-н);
- міжнародний фестиваль українського гумору “Карпатський словоблуд” (м. Ужгород, корчма-музей “Деца у нотаря”) тощо.

З особливим інтересом етнотуристи ставляться до *професійно-ремісничих етнофестивалів*:

- міжнародний фестиваль соломникарського мистецтва “Сніп” (м. Луцьк);
- свято виноробів – фестиваль “Червене вино” (м. Ужгород);
- свято бджолярів “Свято бойківського меду” (м. Дрогобич);
- свято пекарів: свято хліба (м. Львів, м. Переяслав-Хмельницький);
- фестиваль пивоварів – “Львівське пиво” (м. Львів);
- міжнародний симпозіум гутників “Львів – столиця гутників”;
- свято вівчарів “Проводи на полонину”, “Полонинське літо” (Рахівський р-н, Верховинський р-н);
- міжнародний фестиваль ковалів “Замкові ворота” (м. Львів);
- фестиваль ковалів “Гамора” (с. Лисичеве, Закарпаття);
- фестиваль-з’їзд писанкарів (с. Космач, Коломийський р-н);
- фестиваль рибалок (с. Кальне, Мукачівський р-н);
- свято лісоруба (НПП “Синевир”, Закарпаття) та інші.

Проведене нами дослідження не претендує на повноту і вичерпність викладу етнофестивальної інформації, але дає можливість стверджувати про подальшу доцільність наукових пошуків у досить перспективному напрямку української туризмології: етнофестивальному туризмі.

Висновки. Зважаючи на особливості сьогодення, традиція виступає в якості механізму самозбереження і самовідтворення етнічної культури, яка сприяє проведенню етнофестивалів. Етнофестиваль не можна вважати єдиною формою етнокультурного туризму, оскільки даний різновид подієвого культурно-пізнавального туризму настільки багатоаспектний, наскільки різнобарвна та самобутня мозаїка етносів. А постійне започаткування в Україні нових етнофестивалів доводить, що етнофестивальний туризм не просто існує, а й інтенсивно розвивається.

Насамкінець зазначимо, що лише етнокультурний і етнофестивальний туризм спільно із зеленим туризмом у сучасних економіко-демографічних умовах здатні реально допомогти малим поселенням України вижити. Адже здебільшого саме малі села своєю

етнокультурною специфікою притягують до себе вітчизняного і зарубіжного туриста.

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 2001. – 295 с.
2. Габрель Н., Гутяк Н. Екзотика чи рекреація майбутнього (проект етнографічно-рекреаційного селища “Бойківщина” в Карпатах) / Н. Габрель, Н. Гутяк // Зелені Карпати, 1994. – № 3-4. – С. 2-3.
3. Востряков Л. Е., Давыдов А. Н., Шевчук И. В. Этнографический туризм. Международный семинар в Швеции (4 – 7 июля 1997 г.) / Л. Е. Востряков, А. Н. Давыдов, И. В. Шевчук // Этнографическое обозрение. – 1998. – № 1. – С. 26-31.
4. Квартальнов В. А. Туризм: учебник / В. А. Квартальнов. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 320 с.
5. Кравців В. С., Євдокименко В. К., Габрель М. М., Копач М. В. Рекреаційна політика в Карпатському регіоні: принципи формування, шляхи реалізації / В. С. Кравців, В. К. Євдокименко, М. М. Габрель, М. В. Копач. – Чернівці: Видавництво “Прут”, 1995. – 72 с.
6. Лаврук М. М. Гуцули Українських Карпат (етногеографічне дослідження): монографія / М. М. Лаврук. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. – 288 с.
7. Лаптев Ю. Н., Савина О. В. Этнографический туризм в Крыму: состояние и перспективы развития: научно-методическое пособие. Изд. 2-е, допол. / Ю. Н. Лаптев, О. В. Савина. – Симферополь, 2003. – 74 с.
8. Любіцева О. О. Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України: навч. посібник / О. О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К.: “Альтерпрес”, 2007. – 369 с.
9. Олійник Я., Стецюк В. Природні та етнокультурні феномени України / Я. Олійник, В. Стецюк. – К.: Стафед-2, 2003. – 114 с.
10. Петранівський В. Л. Сільський туризм та етнотуризм на Дрогобиччині: нові можливості та перспективи // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Стратегія розвитку регіонів: Методологія, розробка механізму реалізації: збірник наукових праць / НАН України, Інститут регіональних досліджень / В. Л. Петранівський. – Львів, 2008. – Вип. 2 (70). – 2008. – С. 362-376.
11. Петрик Н., Олексійчук Т. Поява етнофестикалів лемківської культури як результат міграційних процесів Лемківщини в середині ХХ ст. // Географія і туризм: європейський досвід. Матеріали ІV міжнар. наук. конф. / Н. Петрик, Т. Олексійчук. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 141-145.
12. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм: навч. посібник / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К.: Знання, 2006. – 271 с.
13. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Туристичний комплекс Карпатського регіону України: монографія / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 440 с.
14. Седова Н. А. Культурно-просветительный туризм: учебное пособие / Н. А. Седова. – М.: Советский спорт, 2003. – 96 с.
15. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: підручник / За заг. ред. В. Ф. Орлова / Т. Г. Сокол. – К.: Грамота, 2006. – 264 с.
16. Устименко Л. М. Основи туризмознавства: навч. посібник / Л. М. Устименко. – К.: Альтерпрес, 2009. – 320 с.
17. Юрій М. Ф. Етнологія: навч. посібник / М. Ф. Юрій. – К.: Дакор, 2006. – 360 с.
18. Rutyns'kyj M., Pantylej W. Obszary problemowe w turystyce Ukrainy // Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. – Lublin, 2009. Vol. LXIV, S. 141-155.